

M. T. B. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. Ref.

Ser.

102

Title:

Atma Samnyasa
Vidya

Atma

Incomplete

:	Atura ^m Saṃyāsakīdhi	:	Title
:	:	:	Author
:	:	:	Editor
:	:	:	Year, Vols.
:	:	:	Publisher
102 :	:	(b24413)	Remarks

102

श्रीगणेशायनमः॥ ॥ आतुराणां तु संन्यासविधिर्नैव चक्रिया ॥ प्रैव मात्र समु
 च्छा० सं० अर्थः सन्यासं तत्र पुरयेत् ॥ स्नात्वा शरीरं शुध्यर्थं सर्वप्रायश्चित्तं अनाश्रमीकृ
 १ च्छुचतुष्टयं आश्रमीचेत् तत्तत्तु च्छुचस्त्विह संकल्पं कुर्यात् ॥ तत्तत्तु च्छुचतुष्टयं
 पश्य ह्यप्रत्याप्ताय कल्प्यं ॥ सति अवकारो सन्यासः अधिकारसिध्यर्थं अ
 द्यौः प्राद्वानिहत्यासादेव मार्गकं दिव्यं पि अं मातृकमानुषेभौतिकं चामनर्था
 ते अद्यौ प्राद्वानिनिर्वपेत् ॥ न वमं मातामहं नादी प्राद्वविधिना सयवसे सं
 ज्ञिकैवा दष्टकृत्विष्टे देविकौ कृत्या ॥ नित्ये नैमित्तिकं संध्यादियं च महाय
 ज्ञातं कृत्या पुण्याहवाचनादि प्राद्वान्तकृत्या ॥ देशकालौ संकीर्त्य ज्ञेयौ
 पुरवन्निवृत्तिनिरतिशयानंदवाप्तिद्वारा परमपुरुषार्थप्राप्तये परमं हसा
 आमाधिकारसिध्यर्थं अतुरविधिना संन्यासमाहं करिष्ये इति संकल्प्य

रामः
 १

ब्राह्मणानुजया ॥ केशश्मश्रुतो मने रवानि वापयित्वा अष्टसप्तकेशान् स्त्रुण्वपयि
 त्या स्नात्वा वस्त्रं परिधाय विभूतिं धत्वा संध्यातर्पणं तत्कृत्या ॥ ओपासनं कृत्या ॥
 मनसि समारोप्य आहिताग्निं श्रेष्ठं प्राजापयेष्टि स्त्रुण्वनेष्टुणा हुतिं कृत्या ओ
 तमग्निं समारोप्य सन्यसेत् ॥ विधुर ब्रह्मचारी स्नातकानामग्ने रभावादारो
 पो नास्ति ॥ उल्लृष्टाग्न्यगताग्नीनामधानकालासंभवात् समारोपो नास्ति ॥
 संभवे तु कर्त्तव्यमेव ॥ ततः कलशविधिना कलशं संस्त्रुण्वप्यगंधाद्युपचा
 रेः संपूज्या तस्मिन् कलशमध्ये अंजलिना होमं कुर्यात् ॥ राघवं वा अथ ध्रुवो
 तिर्यः प्रताः प्रणं गेष्टु र्चां योनिं गच्छ स्वाहा ॥ १ ॥ आदौ वैस्ववादेव ताः स्त्रु
 वाम्यो एव नंदेव ताभ्यो जुहोमि स्वाहा ॥ २ ॥ पत्रेषु लोकेषु एतावित्तेषु
 यामयापरित्यक्ता स्वाहा ॥ ३ ॥ अद्र्यः स्वाहा ॥ ४ ॥ सन्यासस्तेमया स्वाहा

॥५॥ ततः कृतज्ञो बंधपात्रस्त्वजलं आशुः शिशान इत्यनुवाकेन तज्जलमभिमंज्या
 पुत्रैषणा विच्छेदणालोके षण्णामया यत्का स्वाहेति तदुदकं हस्तेनादाय पिबेत्
 ॥ अथ नमः सर्वभूतेभ्यो मनः स्वाहेति द्वितीयं पिबेत् ॥ सन्यस्तं मया स्वाहेति
 निःसीधं पात्रस्त्वमुदकं हस्तेनादाय पिबेत् ॥ सावित्रीं व्याहृतौ प्रवेशायामी
 तिसंकल्प्य ॥ ततः प्रणवे व्याहृति प्रवेशः ॥ ॐ भूः तत्सवितुर्वरेण्यं सावित्रीं
 प्रवेशयामि ॥ ॐ भुवः भागो देवस्य ० हिसावित्रीं प्रवेशयामि ॥ ॐ स्वः ॥ धि
 यो यो नः ० तसावित्रीं प्रवेशयामि ॥ ततः प्रेषः आदित्यामि मुखे वाध्वे वा ह्रु
 स्तिर्हनुश्चर्ये ॥ ॥ ॐ भूः सन्यस्तं मया ॥ ॐ भुवः सन्यस्तं मया ॥ ॐ स्वः
 सन्यस्तं मया ॥ ॐ भूः भुवः स्वः सन्यस्तं मया ॥ इति देवमंथमोक्षमस्वरे
 वाचिवारं प्रेषमुच्चार्य ॥ अथ नमः सर्वभूतेभ्यो मनः स्वाहेति प्राच्यादिशुदका

रामः
२

जलं प्रक्षिप्य ॥ ततः तूष्णीं शिवा मुसाद्य यज्ञोपवीतमुधृत्य ॥ ॐ भूः स्वाहेति जले
 प्रक्षिप्य दिगंबरो भूत्या पुत्रैषणा विच्छेदणालोके षण्णामो मुक्तो ह मिति ब्रूयात् ॥
 सतक्रुध्यं न पुत्रगृहं गच्छेत् ॥ इत्यातुरसन्यासविधिः ॥ स्मृत्यर्थस्तरे ॥ केश
 रमश्रुलो मनस्वानिवापयित्योपकल्पयेत् ॥ दंडं जलपवित्रं शिक्कं पात्रे क
 मंडलं ॥ अथ सनं कौपीनं आच्छादनं कंथापादुका ॥ इति दशा ॥ युवा सुवासा ०
 काशाय वस्त्रं ॥ सरवा मागो पायेति दंडं दद्यात् ॥ पुरुषस्तु न दंडं अपि पि
 च्य ॥ अथ अष्टौ आदे देवता माह ॥ अथेत्यादि ० अशेषदुःखनिवृत्तिपरमपु
 रुषाथ प्रासये सन्यासस्वीकारार्थं आद्यान्यं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ तत्र
 प्रथमे देव आदे देवता त्रय ब्राह्मा विष्णु मं हेश्वरः ॥ द्वितीये रुषि आदे ब्रह्म
 विरोज विदेवता ॥ तृतीये दिव्य आदे सूरुद्रादिसा ॥ चतुर्थे मनुष्य आदे

सनकसनंदनसनातनाः ॥ पंचमेभूतश्राद्धेष्टयिष्यादिपंचमैहामता ॥ नि ॥ चतु
 र्थांशं रादिकरणानि चतुर्विधमृतग्रामः ॥ षष्ठेपितृश्राद्धेपितृपितामहप्रपितामहाः
 ॥ सप्तमेमातृश्राद्धेमातृपितामहप्रपितामही ॥ अष्टमेआत्मश्राद्धेआत्मा
 परमात्माअंतरात्मादेवताः ॥ अष्टमपितृपितामहाइत्येके ॥ नमेमातामहश्रा
 द्देमातामहमातुःपितामहमातुःप्रपितामही ॥ अत्रिः ॥ कर्त्तानिरुक्तिश्चेत् ॥
 लौकिकागौतमदुकुर्यात्तुश्राद्धाद्यपचनानादिकं ॥ अथविशेषःसंगन्यासो
 नामसंगन्यासं करोमिति संकल्प्य प्रैषोच्चारणमयदानानीति ॥ नादिश्रा
 द्धादिदंडग्रहणंतः ॥ क्रियाकलौपोस्यांगभूतरावआत्मश्राद्धपरित्यज्य
 विरजाहोमवर्जितं ॥ संगन्यासमातुरं प्रोक्तं महावाक्यं विवेक्षितमिति स्मृतेः
 ॥ अतएवातुरस्य संकल्प्य प्रैषोच्चारणमयदानमात्रीफलं श्रूयते ॥ तत्र

रामः

३

आचम्यप्रणानायम्यअशेषदुःखनिवृत्तिपरमपुरुषार्थप्राप्तयेमुकसंगन्यासमहं
 करोमीति संकल्प्य कृत्या ॥ तदंगत्वेन हस्तैरंलुत्वास्मानसंध्याविधाय ततो ब्रह्मा
 जलिमारभ्य विष्णुप्रार्थनांतदूर्वकसर्वंकुर्यात् ॥ तत्राप्यशक्तश्चेत् प्रैषोच्चार
 णमात्रमेव कुर्यात् ॥ संगन्यासमिति यो ब्रूयात् प्राणैः कंडगतैरपि ॥ नतु कृतुस
 हस्रेण फले प्राप्नोति माववाः इति स्मृतेः ॥ यद्यातुरस्यान्मनसा वीचासंगन्या
 सेदिति ॥ श्रुतेश्च ॥ सोपि जिबिष्यति चेद्यथाविधि कारंदंडादिगृह्णास्वयंध
 र्मनिष्ठो भवेत् ॥ रांवीचिदंडयपि स्वयंपरिग्रहं परित्यज्य परमहंसो भवेत् ॥ इति
 उपतुरसंगन्यासे विधिः ॥ रांवेष्ट्युपनामकस्य ॥ अथाभयदानं ॥ षष्ठयज्ञा
 म्यहंसर्वंकर्मभोगादिकं स्मरं ॥ शोकं मोहं विवादं च गंधमान्दानुलेपनैः ॥
 भेषजं नर्तनं गेयं दानमादानमेव च ॥ यत्किंचिद्विद्वधकंकर्म उत्तमज्ञानतो मया ॥

सनकसनन्दनसनातनाः ॥ पंचमेभूतश्राद्धे पृथिव्यादिपंचमैहामता ॥ नि ॥ चतु
 र्था० स० रादिकरणानि चतुर्विधस्तु ग्राह्यः ॥ षष्ठे पितृश्राद्धे पितृपितामहप्रपितामहाः
 ॥ सप्तमे मातृश्राद्धे मातृपितामहप्रपितामही ॥ अष्टमे आत्मश्राद्धे आत्मा
 परमात्मा अंतरात्मा देवताः ॥ अस्मिन् पितृपितामहा इत्येके ॥ न मे मातामहश्रा
 द्दे मातामहमातुः पितामहमातुः प्रपितामही ॥ अत्रिः ॥ कर्त्तानि रग्निश्चेत् ॥ रामः
 लौकिकाग्नौ तदुक्त्यात् श्राद्धाय पञ्चनादिकं ॥ अथ विशेषः संन्यासो
 नाम संन्यासं करोमिति संकल्प्य प्रैषोच्चारणमयदानानीति ॥ नादिश्रा
 द्दादिदंडग्रहणं तः ॥ क्रिया कर्त्तव्यं सोऽगमत्तराव आत्मश्राद्धं परित्यज्य
 विरजो होमवर्जितं ॥ संन्यासमातुरं प्रोक्तं महावाक्यं विवेक्षितमिति स्मृतं
 ॥ अतएवातुरस्य संकल्प्य प्रैषोच्चारणमयदानमात्रीफलं श्रूयते ॥ तत्र

आचम्य प्रणामायाम्यशेषदुःखनिवृत्तिपरमुपपुरुषार्थप्राप्तये मुक्तसंन्यासमहं
 करोमीति संकल्प्य कृत्या ॥ तदंगत्वेन क्षौरं कृत्वा स्नानसंध्याविधाय ततो ब्रह्मा
 जलिमारभ्य विष्णुप्राथनां तदूर्वकं सर्वं कुर्यात् ॥ तत्राप्यशक्तश्चेत् प्रैषोच्चार
 णमात्रमेव कुर्यात् ॥ संन्यासमिति यो ब्रूयात् प्राणैः कंडुगैरपि ॥ न तु कृतुस
 हस्रेण फलं प्राप्नोति माववाः इति स्मृतं ॥ यद्यातुरस्यान्मनसा वीचासंन्य
 सेदिति ॥ श्रुतेः ॥ सोऽपि जि विष्यति चेद्यथा विधिं कारं दंडादिगृह्यास्वयं ध
 र्मनिष्ठो भवेत् ॥ एवं त्रिदंडयपि स्वयं परिग्रहं परित्यज्य परमहंसो भवेत् ॥ इति
 अतुरसंन्यासविधिः ॥ रारेव इत्युपनामकस्या ॥ अथाभयदानं ॥ षष्ठ्यजा
 म्यहं सर्वं कर्मभोगादिकं स्मरं ॥ शोकमोहं विवादं च गंधमान्दानुलेपनैः ॥
 भक्षणं नर्तनं गेयं दानमादानमेव च ॥ यत्किंचिद्विद्वद्वैकं कर्म उत्तमज्ञानतो मया ॥

प्रमादालस्यदोषाद्यंतस्सर्वसंज्ञाभ्यहं॥ एवंसंचिंत्यभूतेभ्यो दद्यादभयद
 द्या० सं० ४ द्धिराणं॥ अभयं सर्वभूतेभ्यो मत्तः सर्वं प्रवर्तते॥ पृथ्वां करोम्यां विहरं नाहं
 वाक्कायमानसैः॥ करिष्ये प्राणिनां हिंसां प्राणिनः संतुनिर्भयः॥ अथ विष्णु
 प्रार्थना॥ दुःखा तोयां जलिं विप्रो भक्त्या संप्राप्य येद्धरिं॥ सर्वदेवास्मके तोये
 तोयां जलिमहं हरे॥ दुःखा सर्वेषां त्यक्त्वा युष्मद्वरणा मागतः॥ चाहिमां स
 वलोकेश गतिरन्या न विद्यते॥ संन्यास्तमे जगन्नाथ पाहि मां मधुसेदन॥
 पाहि मां सर्वसर्वेश वासुदेवः सनातन॥ सन्यस्तमे जगन्नाथ पुंडरीका
 क्षमोक्षद॥ अहं सर्वभयं दुःखाभूतानां परमेश्वरात्॥ युष्मद्वरणा माय
 नः चाहि मां पुरुषोत्तम॥ इति विष्णु प्रार्थनाः॥ इत्यातुरविधिः॥ अथ यति
 संस्काराः॥ ६३ प्रमाणं गते॥ ग्रामास्त्राच्यां उदीच्यां वादिशि ब्रह्मवृक्षस्या

रामः
 ४

यस्तान्नदीतीरे वा शुचौ देशे प्रणवेन निरवनेत्॥ प्रणवेन प्रोक्ष्या बुधैर्गर्तं प
 रिस्तीर्य कुशोदकेनापो हिष्ठादित्येन सर्वं प्रोक्ष्य॥ विष्णोर्विक्रमणामसीति
 शब्दनिःक्रमयित्वा॥ त्रीणोपदा विचक्रमः इति पदत्रयं नीत्वा॥ तद्विष्णोपरं मं
 पदमिति जपित्वा विष्णोः स्मृत्वा नमसीति गते शं वं स्मृत्वा पठेत्॥ सरेव संगोपा
 यामृतत्वाय जीवसे॥ जातां जनिष्य माणां चामृतैस्सत्ये प्रतिष्ठितां मंत्रेण दुष्टि
 तां करेद उं निधाय॥ य न देवाः पवित्रेणात्मानमिति जलपवित्रं मुखे पुनं तु मा
 मिहूहः यदस्य पात्ररजस इति वा मकरे शिक्चं॥ भरित्यादिस्य प्रव्याहृतिमि
 ब्रह्मभाजनं मुदरे॥ ततः पूजां कृत्वा॥ प्रणवेन पूरं येत् कुटारकं संदहेत् पु
 रयेत्॥ ब्रह्मदं कं हंसं जलेषु निक्षिप्य परमहंसं प्रपूजयेत्॥ यतीनां दहने
 स्थर्शनादपि स्नानादेव शुद्धिः॥ अथ मधुकलंवा॥ ततः कर्तारिनात्वा चम्य

रामः
६

दाधानुस्येनाभ्यर्च्य॥ यद्वागंधपुष्पधूपदीपाद्यादनां तापूजाद्रष्टव्यः॥ ततः
 सर्वधुपात्रेषु पायसादिविशिष्टद्रव्यं साज्यं व्यंजनं सहितं परिविध्य गायत्र्या
 प्रोक्ष्य गुर्वेष्टमं न्नं परिविष्टं परिवेक्ष्यमाणं चानृत्यैः स्वाहा हव्यं नममा॥
 एवं परमगुरवे ३० परमेश्वरवे ३० परास्परगुरवे ३० ततः शुक्लपद्मे केशवे
 रूपी गुरवे ३० नारायणस्तु १२ कृष्णपद्मे संकर्षणस्तु रूपी गुरवे ३० वासुदेव
 रूपी ०१२ सर्वत्राज्ञायां गच्छत्या॥ ॐ तद्ब्रह्म ॥ ॐ तद्वायुः ॥ ॐ तदात्मा ॥ ॐ
 तत्सत्यं ॥ ॐ तत्सर्वं ॥ ॐ तत्सुरोर्नमः ॥ ॐ तत्प्ररतिभूतेषु गुहायां विश्वम
 र्तिषु ॥ त्वं यज्ञत्वं वरुणं कारस्त्वमिन्द्रस्त्वं रुद्रस्त्वं विष्णुस्त्वं ब्रह्मस्त्वं प्रजा
 पतिः ॥ त्वं तदापभाषो ज्योतिरसो मृतं तं ब्रह्म न भुविः स्रवरो मू॥ इत्यनुवाक
 जपित्वा ॥ ब्रह्मार्पणमिह्यादि च जपित्वा भाजनेन ब्रह्म यविष्टे पतिष्वन्नान् प्रा

आ० सं०

७

वयेन॥ तेषु॥ अं तद्गुण इत्यनवाकं जपित्योत्तरापोऽज्ञानोत्तरमात्रं तेषु विज्ञि
ष्टतां देवदक्षिणावस्त्रादिभिरभ्यर्च्योपविष्टेऽथ वतेषु गुर्वाराधनांगमेतन्ती
र्थं पूजनं करिष्ये इति संकल्प्य॥ चतुरस्त्रं मंडलं गोमये नोपलिप्य तत्र रंगव
त्प्रादिभिरलंकृत्य तन्मध्ये धान्योपरि पादोदककलशं संस्थाप्य तत्र गंगा
दि सर्वतीर्थानि भावयित्वा पुरुषसत्केन प्रत्यर्च्य तीर्थराजाय नमस्कृत्य नेन
षोडशोपचारैरभ्यर्च्य तेषां चंद्रिण सिद्धत्वा॥ लोकः सरस्वत्यायां ऐष वै
देवयानः पंथास्तमेवान्वारोह्य कोशं तोयां सवर्त्ति मेवान्यस्मिन् प्रति
षट्पतिष्ठांगद्वंति यदा दशशतं कुर्वेत्त्येकमुत्थानं ५ शतायः पुरुषः
शतं द्विप्रभुष्ये वै द्विप्रतिष्ठति यदा शतं ५ सहस्रं कुर्वेत्त्येकमुत्था
नं ५ सहस्रं समितो वा असौ लोको मुमेव लोकमभिजयंति यदैषां प्रसीयेत

रामः

७

यदा वा जीयेरन्नैकमुत्थानं तद्वितीर्थं॥ इत्यनुवाकशेषं॥ भीष्मास्माद्वातः पव
ते॥ भीष्मो देति सूर्यः॥ भीष्मास्माद्गनिश्चंद्रश्च॥ मृत्युर्धाविति पंचमशति॥ सै
षानं इत्यमीमांसा भवति॥ यवास्यासाधु यवाध्यायकः॥ आशिषोऽष्टि
ष्टो बलिष्टः॥ तस्यैयं पृथिवी सर्वा वित्तस्य पूर्यास्यात्॥ सरको मानुषभा
नंदः॥ ते यशतं मानुषा भानंदः॥ सरको मनुष्यगंधर्वाणां मानंदः॥ श्रोत्रि
यस्याचाका महतस्य॥ ते ये शतं मनुष्यगंधर्वाणां मानंदः॥ सरको देवगं
धर्वाणां मानंदः॥ श्रोत्रियस्याते ये शतं देवगंधर्वाणां मानंदः॥ सरको
पितृणां चिरलोकलोकानां मानंदः॥ श्रोत्रियस्याते ये शतं पितृणां
चिरलोकलोकानां मानंदः॥ सरको आज्ञानजानां देवानां मानंदः॥ श्रो
त्रियस्याते ये शतमाज्ञानजानां देवानां मानंदः॥ सरको कर्मदेवा

नां देवानां मानंदाः॥ ये कर्मणां देवानपि यन्ति॥ श्री० त्रि० स्य॥ तये शतैकं कर्म दे
व्या० सं० ८ वानां देवानां मानंदाः॥ सराको देवानां मानंदाः॥ श्री० स्य॥ ते ये शतैकं देवाना
मानंदाः॥ सराको इन्द्रस्यानंदः॥ श्री० स्य॥ ते ये शतमिन्द्रस्यानंदः॥ सराको बृ
हस्पतेरनंदः॥ श्री० स्य॥ तये शतं बृहस्पतेरानंदाः॥ सराको प्रजापते
रानंदः॥ श्री० त्रि० स्य॥ ते ये शतं प्रजापतेरानंदाः॥ सराको ब्रह्मरानानंदः॥
श्री० त्रि० स्य॥ स यश्चायं पुरुषो॥ यश्चासा वादित्ये॥ सराको॥ स य एवं
वितू॥ अस्माह्ने कात्त्रेया॥ एतमन्नमयमात्मानमुपसंक्रामति॥ एतं प्रा
णमयमात्मनमुपसंक्रामति॥ एतं मनोमयमात्मानमुपसंक्रामति॥ ए
तं विज्ञानमयमात्मनमुपसंक्रामति॥ एतमानंदमयमात्मानमुपसंक्रा
मति॥ तदव्ययं श्लोको भवति॥ इत्यनुवाकं च जपित्वा॥ हरिकीर्तने पुरः

रामः
८